

Franz Kafka

Franz Kafka (Praag, 3 juli 1883 – Kierling, 3 juni 1924) was een Duitstalige schrijver die wordt gezien als een van de belangrijkste auteurs van de twintigste eeuw. Zijn werk kreeg vooral na zijn dood een grote invloed op de westerse literatuur.

Biografie

De jonge Franz Kafka groeide op in een isolement, onder een glazen stolp, verstikkend. Afzijdig van de rest van de wereld. Met een opvoeding, die beheerst werd door zijn dominante, strenge vader, die Franz graag in zijn voetsporen van succesvol zakenman zag treden en weinig, eigenlijk geen, oog had voor andere dan zijn eigen kwaliteiten.

Vanaf jeugdige leeftijd zijn er in feite twee 'Franzen'. Eén, die dicht in de buurt blijft van wat vader Hermann met hem voorheeft. De Franz, die zijn studie Duitse literatuur aan de Karlsuniversiteit van Praag inruilt voor een studie rechten en na het behalen van zijn doctoraat 14 jaar plichtsgetrouw werkt bij een verzekeringsmaatschappij. En de andere Franz, die alle beroemde schrijvers uit die tijd leest. Die vriendschap zoekt en vindt onder dichters, schrijvers, intellectuelen en die verhalen schrijft, schoolschriften vol. Verhalen, die hij veelal tot vermaak van zijn vrienden 's avonds voorleest in het café Arco, een ontmoetingsplaats voor schrijvers en andere kunstenaars.

Overdag werken, 's avonds het café, 's nachts schrijven... en dan waren er ook nog de vriendschappen en verhoudingen, die door zijn bindingsangst nooit verder kwamen dan verlovingsen. Met Hedwig Weiler, Milená Jesenská (een journaliste, die zijn verhalen in het Tsjechisch vertaalt), Felice Bauer, Julie Wohryzek, Gerti Wasner, Minze Eisner en aan het einde van zijn leven met Dora Diamant. Aan haar vroeg hij overigens ook om zijn werk te vernietigen, wanneer hij daar eventueel zelf niet meer toe in staat was.

Franz Kafka stierf op 3 juni 1924 op veertigjarige leeftijd in Wenen en ligt begraven op de nieuwe Joodse begraafplaats in Praag. Executeur-testamentair en latere schrijver Max Brod trotseerde de laatste wil van zijn vriend en redde zijn manuscripten van de vernietiging.

Verfilmingen

In 1991 werd er in de U.S.A. een film gemaakt over het leven van Kafka. De regie was in handen van Steven Soderbergh. De film is deels in zwart-wit en zowel literair als filosofisch van inslag. Eigenlijk is hij vrij on-Amerikaans en bij momenten zelfs historisch incorrect, zeker wanneer men het verhaal laat afspelen tegen een achtergrond van "propaganda door de daad". Bommengooiers zijn in het Tsjechisch anarchisme namelijk nooit echt aanwezig geweest. Kafka zelf werd in 1912 door de politie wel een keer gearresteerd, maar dat had vooral te maken met zijn deelname aan betogingen.

In *Le Procès*, een verfilming van een van zijn bekendste boeken onder regie van Orson Welles, komt het probleem van de schuld aan bod. Die schuld is onontkoombaar, 'existentieel' zouden vele filosofen en godgeleerden zeggen. Sommigen onder hen zagen in Kafka's hoofdpersoon dan ook de belichaming van de moderne mens. Het ondoordringbare labyrint van de anonieme macht waarin Josef K. steeds dieper verstrikt raakt, is niet meer dan een beeld voor zijn eigen onvermogen de schuld af te wentelen. Maar het is juist dit decor dat heeft bijgedragen tot Kafka's enorme roem, een roem die hoofdzakelijk is gebaseerd op deze roman.

Met dat al is de plaats van Kafka in de literatuurgeschiedenis zo dominant, dat men met enig recht

kan zeggen dat hij voor de twintigste eeuw is wat Dante, Shakespeare en Goethe voor hun tijd waren : een schrijver in wiens werk men de essentie van een periode belichaamd ziet. Sommigen gaan zelfs zo ver dat ze Kafka beschouwen als een ziener die in het lot van Josef K. de moord op zes miljoen joden aankondigde. Het is maar een van de vele, onderling vaak botsende interpretaties die men van *Der Prozess* heeft gegeven.

Kafka en het anarchisme

Het was geen geheim dat Kafka in zijn jonge jaren, in het begin van vorige eeuw, te Praag anarchistische meetings bezocht had en sommigen interpreteerden zijn later literair werk zelfs als de belichaming van een anarchistische overtuiging. Kafka was bevriend met de Tsjechische anarchist Michal Mares met wie hij inderdaad anarchistische meetings en demonstraties bezocht en zo kwam hij in contact met boeken van Peter Kropotkin en Michael Bakoenin.

Maar het anarchisme van Kafka was in eerste instantie een 'anti-socialistische' kritiek op bureaucratie en was gebaseerd op zijn eigen ervaringen bij de verzekeringsmaatschappij waar hij werkte. Hij zei hierover : "De revolutie verdampt en er blijft alleen het slijm van een nieuwe bureaucratie over. Alleen de kleur van de ketens is veranderd... voortaan zijn ze rood."

Zijn kritiek op de socialistische bureaucratie heeft hij gemeen met anarchisten zoals Gustav Landauer. Maar Kafka heeft zich niet zozeer met theorievorming bezig gehouden, zijn anarchisme was vooral esthetisch van aard. (Zo hield hij van de 'libertaire' ideeën van de Duits-Kaukasische schrijfster Malwida von Meysenbug.)

Wereldliteratuur

Weinig schrijvers zijn zo beroemd dat van hun naam een bijvoeglijk naamwoord is gemaakt. Naast de legendarische Griekse dichter Homerus waarvan we de uitdrukking 'homerisch gelach' kennen is Franz Kafka de enige auteur die het zo ver heeft gebracht. Hij hoort dan ook terecht thuis bij de 'wereldliteratuur'.

'Kafkaesk' of 'kafkaïaans' zijn termen die gebruikt worden door mensen die op een onaangename wijze in aanraking met de bureaucratie zijn gekomen. Wie ooit uren heeft moeten doorbrengen in de wachtkamers van griffie of stadhuis, van het ene loket naar het andere is gestuurd zonder ook maar een millimeter in de ambtelijke mallemol verder te zijn gekomen, of zich gemengd voelt in de raderen van de anonieme, maar niet minder effectieve staatsmacht, die kan zich een personage uit een roman van Kafka voelen, ook al heeft hij of zij nog nooit een letter van Kafka's werk gelezen.

De ambiance van grauwe overheidsgebouwen, bevolkt door bureauchefs en klerken die er een zeker behagen in scheppen hun cliënten met ondoorzichtige formaliteiten aan het lijntje te houden, vormt de achtergrond van Kafka's beroemdste roman "Der Prozess". De eerste zin van de roman is befaamd geworden: "Iemand moest Josef K. belastend hebben, want zonder dat hij iets kwaads had gedaan, werd hij op een morgen gearresteerd." Die openingszin roept de sfeer van de roman op onnavolgbare wijze op. Josef K. wordt in staat van beschuldiging gesteld, komt na een aanvankelijke vorm van huisarrest weer op vrije voeten, maar dient zich op gezette tijden te komen verantwoorden voor de rechtbank. Waar die rechtbank gevestigd is, wie precies de rechters zijn, hoe hij zich kan verdedigen, en - het allerbelangrijkste! - wat hem precies ten laste wordt gelegd, blijft in de nevelen van de vaagheid gehuld. Wanneer Josef zich tenslotte tegenover de gevangeniskepelaan erover beklagt dat hij helemaal niet schuldig is, en zich afvraagt hoe een mens eigenlijk schuldig kan zijn, wordt hem

teggengeworpen dat alle schuldigen zo spreken. Het ontkennen maakt zijn zaak alleen maar erger. Tenslotte zal hij zich dan ook als een mak lam naar de executieplaats laten voeren.

Werken van Franz Kafka

- Gespräch mit dem Beter, 1909.
- Gespräch mit dem Betrunkenen, 1909.
- Großer Lärm, 1912.
- Die Verwandlung, 1912.
- Betrachtung, 1913.
- Das Urteil, 1913.
- Der Heizer, 1913.
- In der Strafkolonie, 1919.
- Ein Landarzt, 1919.
- Der Kübelreiter, 1921.
- Ein Hungerkünstler, 1924.
- Der Prozess, 1925.
- Das Schloss, 1926.
- Amerika, 1927.

Eerste bundel met de verhalen van Kafka : "Kinderen op de straatweg", "Ontmaskering van een kwartjesvlinder", "Plotseling uitgaan", "Besluiten", "Het uitstapje naar de bergen", "De ellende van de vrijgezel", "De koopman", "Verstrooid naar buiten kijken", "Weg naar huis", "De voorbijgangers", "De passagier", "Kleren", "De afwijzing", "Ter overdenking voor heerrijders", "Het raam aan de straat", "Verlangen Indiaan te worden", "De bomen" en "Verdriet", 1913. Tweede bundel met de verhalen : "De nieuwe advocaat", "Een plattelandsdokter", "Op de galerij", "Een oud geschrift", "Voor de wet", "Jakhalzen en Arabieren", "Een bezoek aan de mijn", "Het dichtstbijzijnde dorp", "Een keizerlijke boodschap", "De zorgen van een huisvader", "Elf zoons", "Een broedermoord", "Een droom" en "Een verslag voor een academie", Derde bundel met de verhalen : "Eerste smart", "Een klein vrouwtje", "Een hongerkunstenaar" en "Josefine de zangeres, of het muizenvolk", 1924.

Over Franz Kafka

Walter BENJAMIN e.a., Proces-verbaal van Franz Kafka. Essays, Nijmegen (SUN), 1987; Niels BOKHOVE, Reiziger in scheerapparaten. Kafka in Nederland en Vlaanderen, Amsterdam (Querido), 1984; Max BROD, Franz Kafka. Eine Biographie, Frankfurt am Main (S. Fischer Verlag), 1962; Roberto CALASSO, K., Amsterdam (Wereldbibliotheek), 2005; Gustav JABOUCH, Gesprekken met Kafka, Amsterdam (Querido), 1965; Ernst VERBEEK, Loon voor duivelsdienst. Over het verband tussen persoon en werk van Franz Kafka, Assen (Van Gorcum), 1984; Herman VERHAAR, Franz Kafka of schrijven uit onmacht, Den Haag (Bert Bakker / Daamen), 1975; Klaus WAGENBACH, Franz Kafka: eine Biographie seiner Jugend 1883-1912, Bern (Franke Verlag), 1958; ID., Franz Kafka, Utrecht (Kwadraat), 1991; ID., Kafka's Praag. Een reislesboek, Amsterdam (Byblos), 2000.

From:

<https://anarchisme.nl/> - **Anarchisme.nl**

Permanent link:

https://anarchisme.nl/namespace/franz_kafka?rev=1556027212

Last update: **16/10/19 09:40**